

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Совет Эвилелиниң Коммунисттиг партиязының Тыва область комитетиниң пленумунуң дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫННАДЫГ

Дүүн, республиканың хөгжүм-ши театрының залына СЭКП Тыва обкомунуң V калбак пленуму болуп эрткен. Министрстволарның, республика организацияларынның, районнарның партия, совет органдарының удуртук аймакчылары, районнарның көдөз ажил-агый бүүдүрүлгө эргелдериниң начальниктери, улусчу контролдуң район комитеттериниң даргалары, комсомол, профсоюз ажилдакчылары, совхозтар директорлары, колхоздар даргалары, колхозтарның болгаш совхозтарның партия организацияларынның секретарлары, мал болгаш хову ажилының мурнакчылары пленумунуң ийги секреты В. Н. ФИЛИППОВ кылган.

Пленумга санал бергенер: СЭКП Каз-Хем райкомунуң бирги секретары Н. П. ФЕДОРОВ, республиканың көдөз ажил-агый министри В. Е. СЕРЯКОВ, «Торгалыг» совхозтук хойчу бригаданың партия бөлүмүнүң удуртукчуу С. Т. САНЧАТ-ОЛ, СЭКП Кызыл хоорай комитетиниң бирги секретары П. Т. ИСЛЕВ, «УТНА 25 чылы» совхозтук директор И. Г. ЛАВРИНЕНКО, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң дарганың бирги оралчысы Н. И. КУЗНЕЦОВ, СЭКП Тес-Хем райкомунуң бирги секретары Ф. И. ДАЖЫ, «Сельхозтехника» республика каттыжышының даргасы М. Е. АБРАМОВ, «Сут-Хөл» совхозта партия секретары Д. Ш. САРЫГЛАР, ВЛКСМ обкомунуң секретары Д. Н. Х.

ООРНАК, СЭКП Бий-Хем райкомунуң бирги секретары М. С. ХАРЧЕНКО, милиция болгаш сут ажил-агый министри М. Б. ДОСТАК-ОЛ, Таңды районнуң көдөз ажил-агый бүүдүрүлгө эргелелиниң начальниги Г. А. ЗАРКЕВИЯ, областың профсоюз чөвүлелиниң даргасы Т. Ч. НОРБУ, СЭКП обкомунуң көдөз ажил-агый килдизиниң эргелекчиси Н. М. КОМ-ГАР.

В. И. Ленинниң төрттүнгөн хунунден бээр 100 чылынга болгаш Совет Тываның 25 чыл онго төлөткүп умуражыры-биле 1969 чылда тарааны болгаш мал ажилының продукциязын бүүдүрерин база күрүнеге садарын көвүдүдирин айткан социалисттиг хүлээлгелерин пленум хүлээп алган.

Кыдат дайынчырактарың совет кызыгаарга умур-дуржон өчкүк-чөңгөзлөрүн пленумунуң киришчилери сырый каттыжышкын болгаш чангыс эп-саткил-биле буруу шапкан болгаш Мао Цзэ-дуннун бөлүмүнүң совет болгаш кыдат улустарының найыралын үзгөрүнчө, ССРЭ биле КУР-нуң аразында харылааларың чидгелдеринче угланган антимарксисци, националици болгаш авантюрици үлгүлгелерин сойлазган база совет кызыгаарларын айыыл чок болгаш дээр болбас чоруун хандырыңче угланган Совет чазактың шиптирлел хөдөлгилеринин бүрүнү-биле чүүлүгүнүң турар резолюцияны хүлээп алган.

СЭКП обкомунуң бирги секретары С. Н. ТОКА пленумга чү-вө чүгүлгөн.

Өскө ажилда барганы-биле холбаштыр Н. К. КУДАЖИНИ «Шын» солунуң редакторундан хостап, пленум «Шын» солунуң редакторунга Н. Н. ДИГАНЫ бадылаан.

ХАРЫЛЗАА ХАНДЫРЫЛGAZY

Республикада харылзаа эргелелиниң шугумунда организацияларын техниктиг чөпсөлгилериниң, оларны кадрлар-биле хандырыры сөөлүг чылдарда элээн экижилген. Кызылда телевидениниң амытканындан бээр үш чыл безин чөпсөлгө, бичкал-даа массалыг информацийны оо хевирин чоннуң улуг унеленин ап, телевидение дамчыдылганы чөдөз докисизирин улам калбартыр дугайында айтырып тургустунуп турар апарган. Москвадан Красноселск дамчыштыр фототелеграф харылзаанын боттандырып, хей-хей черлерде телефон станцияларын автоматчылып, көдөз суурларын, колхозтарда, совхозтарда бригадаларын, фермаларын радиомудуп, телефон шугумнары-биле хандырып турар. Көдөздө телефон харылзаанын шугуму сөөлүг дөрт чылда 7500 км турганындан 9110 км чедир узарган. Бичкалга Тывада чурттагыч чонунуң 100 ижиизинге 5,14 телефон оонажып турар, а бүгү Завиледе ол көргүзүп болза ортуму-биле 3,74. Черлерде чаа харылзаа салбырларын немей амылды, чоннуң амыдыралың негелдерин хандырып дээр эргелелин бүүдүрүлгө организациялары эвээш эвэс амылды кылып турар. Эргелел күрүнө планын күөсүдир, күш-ажылдың бүүдүрүчүлүгүн өстүдөр, ачы-дуза чедирериниң бот-үзгүн чавызадыр чамдык аргаларын тыпкан.

Бичкалга-даа харылзаа хандырылганында четпестер хей дээрин редакцияга кээп турар чагаалардан көрүп болур. Чамдык хамаатыларын чыгыткан солундарын чогуур хуу-саазында чедирбээнин, ону экип берзин дээр каш катал почтага чедип турганын Кызыл-Мажалын суурунуң чурттагычы эш Г. Номбу редакцияга бижзэн. Ол фактыны хыналда бадыткан. Барыын-Хемчин районнуң харылзаа белдириниң, ооң салбырларынның ажилында четпестер хай.

Районнар аразының телефон харылзаанынның шынары багай, урелишчилеринер ужурунда чагаалажыла болбайн баар таварылгалар бар. Республиканың улуг районнарында телефон четизиниң амылгалын болгаш көдөз черлерге харылзааның чөпсөк-херекселдерин тулуп тургузарын Кызылдың амылгал-техниктиг участка чорууп турар. Эрткен чылын ук организация 230 муң рубльдин амылгалын кылып турган, чүгүл 136 муң рубльдин шиптирлел. Чылдаганы — мергежилдиг инженер-техниктиг кадрларын болгаш ажил-чыннарын чедирбээнинде, Харылзаа херекселдериниң шыны амылгалын хандырып амылгалчылар шугумнарын чуртталгазын, чаа-чаа деригелерин тударын база харылзал турар. Чыл келген туум оларнын кылы амылгалын хемчээл эвүп ороо: чаа салбырлар немейлп, эргижирин конструкциаларын эде тургузуп турар, бичкалгаш телефон харылзааны үзүктелген, радиомун дичналыларын шынары куулаан таварылгалда урелишчилериниң дарын эдер хемчеглер алдын-майн баар. Чокта чаа ССРЭ-ниң күрүнө комиссиясы бистик республикада харылзаа хандырылганын ажилын хынаан. Ол комиссия харылзаа талазы-биле тудуларын кылып туду-монтаж участка тургузарынын өйү келгенин демдөглээн. Шынап-ла, ол айтырыгын болуп чогууру-биле шиптирлээр негетинип турар.

Бир эвэс амылгал болгаш туду-монтаж участктарын аңгылап, оларнын ажилын специализастар болза, хандырылганын шынары экижирити чагаажом.

Районнарда харылзаа белдирлериниң чуртталгаларын чүгүл эргелелин күжү-биле кылып эвэс, а аңаа суурулгалдыг организацияларын күжүн кириштирип, дем каттыштырып амылгалары чүгүл.

Телефон харылзаанын экижирерин кызылчылар база күлөп турар. Найысылалда телефон станцияларын күчүзү чедирбес. Ындыг байдалдан уштунар дээр хоорайнын харылзаа белдир чангыс дугаарга ийи-үш аппаратарын улаар умжуга таварып турар. Бичкалгаш бо чылын автотелефон станцияларын тудуун докисаш, амылгалга кириерин хоорайнын харылзаачыларын хүлээгөн.

Почтачы — өг-бүлө бүүрүнүң күзгөңгил аалчысы. Солун-сеткууду дүргөн чедирип келген почтачыга өрүп четтиргенин кым илеретпейт! Эйн почтачы чүгүл чагыдылганы, чагааны, аны-буру шиптирлелдерин элдеринге өй-шаанда чедирип чоруур эвэс, а чаа болушунуң тыйылдылгычы, агитатор болгаш пропагандист болур. Тээде Ленин орден-ниг хоочун почтачы Салчак Дүү-Дарый ыдыг мөзү-шынары-биле чангыс чер-чурттуларынның манталын, хүндүткелин чаалап алган.

Коммунисттиг партия болгаш Совет чазак бистик анык республикамыстың экономиказын, културазын хөгжүдериңче улуг кичизгенин салып турар. Улус ажил-агыйнын өскө-даа адырлары ышкыш, харылзаа хандырылганын улам сайзыраңгайдыр хемчеглери алдынган. Чурттакчылыг черлер аразы ырак-улак, чериниң кыры, агаар-бойдуу нарын бистик республикамыска харылзааның сайзыраңгай чөпсөк-херекселдерин үндүрүп берип, оларны амылгалар туснай мергежилдиг кадрларын бисче чорууду турар. Ортумак, дээди эртерминг специализастарын база хергелазиниң бугаар чорууду турар. Бичкалга-даа кадрларын амылгаларында, чурттаарында таарымчалыг байдалдарын тургузуп берберин турарында тускай эртерминг кадрлар чедирбес.

Республикада 12 харылзаа белдириниң чүгүл дөртүн тускай ортумак эртерминг амылгалдыг удуртуп турар. Көдөз черлерде харылзаа салбырларын специализастар-биле хандырып чүгүл. Чүгүл бичкалга радиомудулганың болгаш харылзаа хандырылганын өскө-даа хевирлериниң амылгалынын шынары эки болур. Чер-чер Советтериниң куускомнары тускай эртерминглерге оран-саваны берип, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң бо талазы-биле тускай докталын күөсүдир херек. Телевидение дамчыдылганын «Орбита» станциязын тудуу докоступ, ону амылгалар специализастар келер үе арык эвэс. Оларны чурттадыр чери баш удур кулварларын, анык специализастарын бижылаарыңа кичизгел салыры чүгүл.

Харылзааның бүүдүрүлгө-техниктиг эргелелин удуртукчулары, инженер-техниктиг кадрлар, коммунистер чагаа, солун чедирилгелерин экижидип, радиомун, телефонун, телеграфтын ачы-дузанын амылгал турар киришчилер сеткилин хандырып, бедик култураның үлгелерин көргүзгөччө боттарының амылгалчыларын мобилизастар умжурат.

А. Н. Косыгинниң чагаазы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргасы А. Н. Косыгин чөпсөлгилериниң дүжүр талазы-биле 18 күрүнениң комитетинге чагаа чоруткан. Комитет бодунуң ажилын март 18-те Москвада үргүчүлөп эгелзэн.

А. Н. Косыгин Совет чазактын өмүзүзүндө Комитетке байыр чедиргеш, оон чедирилгелерин бөлүрүн күззэн. «Комитеттиң ажилы эдере чөпсөлгилериниң бүүдүрерин саксадырың болгаш чөпсөлгилериниң дүжүрлериниң оруунга бурдугарларын херэгинге боттут түнелдерин чедип алырыңа чедирер деп идегелди илергегээрин чөпсөз-рөп көрүңер.

18 күрүнө комитетиниң ажил-чорудугазы делегейинг дүжүрлүгү байдалын чавырыдырарынча болгаш бүгү делегейге тайбыкны хандырырынча улустарын чүткүлүн барым-даалаан турзун» деп, чагаада чүгүлгөн.

Ажылчын бөлүктүн хуралдары доозулган

«Амгы үе-чаада империализмге удур демиселдин сорулгалары болгаш коммунисттиг, ажылчын партияларын, империализмге удур бүүгү күштериниң чангыс эптиг ажылдары» деп кол документиниң телевилелин делегейинг коммунисттиг, ажылчын партияларын келер Чөвүлел хуралыга белеткеп бээр, ажылчын бөлүктүн хуралдары 1969 чылдын март 18-те Москвада доозулган. Документинг белеткеттинген телевилелин белеткел комиссиязынга чүгүлгөп көөр кылдыр шилтидил берген.

Тес-Хемде «Чодураа» колхозтун мурнакчы саанчызы Ч. Х. Батнар 1968 чылда бодунуң саар 15 инеэниң бирээзинде 1670 кг сүтту саап алган. Бо чылын эрткен чылдың деңгеминден күдү эвэс көргүзүп ол чедип алып дээр амылгалар турар. Бо хүнөрдө дүжүрлүгүлгө саанчы бир инентен-не хүнде 6-7 кг сүтту саап ап турар.

ЧУРУКТА: мурнакчы саанчы Ч. Х. БАТНАР.
Ю. ЗАХВАТИНИННИң ФОТОЗУ.

Эттир куш өстүрери

СЭКП ТН-ның октябрь (1968 чылдагы) Пленуму күш өстүрер ажилды үлестүргө үндөшлөп хөгжүдериң эргелекчүлүгүн демдөглээн. Чуртка күш ээлин бүүдүрерин көвүдүдирин айтырып Москвада март 18-те алыттырган Бүгү-эвилде чөвүлел хуралында чүгүлгөнүң турар. ССРЭ-ниң күш үлестүрүрүн системазында бройлер өстүрүп 22 күш фабрикалар бүтүн күчүзү-биле амылгалар турар. 23 бүүдүрүлгө чери амылгалар эгелен, 17 бүүдүрүлгө түзүп турар деп, ССРЭ-ниң күш үлестүрүрүн начальниги А. А. Пак илетке-лгине демдөглээн.

Бүгү-эвилде чөвүлел хуралы айтырыгын калыба-биле, бүгү талазын чүгүлгөп турар. Эттир куш өстүрер ажилды дүргөн хөгжүдериң аргаларын тывар сорулга тургустунган.

Абакан чоокшулаан

Ак-Довурак — Абаза аразының 238 километр узун дүртүгү авто-орук амылгалга хүлээп алдынган. Ол орукту тулаалар, лагдар амылгалар тудуп тургускан. Чүс-чүс чаамды-рышкынар, муң-муң кубометр черин каскан. Ам бүгү бергелерин амып эрткен.

Чаа орук «Тыва даг-дүгү» комбинаттың продукциязын Абаканга чедирер орун ол бүүдүрүлгө черинге 500 амык ил-лометр кызырып берген. Абаканда республиканың барык талакы районнарында тудуп материалдарын, азы-чөм ай-мал чедирип бээр бөзөн апарган. Хей-хей машиналар хосталган.

(СЭТА-ның корр.).

Көрүлдениң түннели

В. И. Ленинниң төрттүгөн бээр чүс чыл болур оюнга алдар болурун бүүдүрүлгө културалык бедирер талазы-биле 1968 чылда эрткен көрүлдениң түннелин чокта чаа үндүргөн. Көрүлдениң үзүндө күш-ажылдың байдалын экижирер талазы-биле 880 хемчегин бүүдүрүлгө-ге шиптирлелген.

Аңаа «Тыва даг-дүгү» ком-

Совет кызыгаар—ыдыктыг!

Чоннуң килеңниг үнү

«Найырал» совхозтун Буту-Терек салбырын Хову гүдүмчүзүн чурттагыч чон агитаторларынга чыгып алгаш, боттарының килең үнүн көдүрүп, кыдат чөңгөзчелерин бужар, дерин чоруун бүүрү шапкан.

Хоочун коммунист Дадар-оол Данын чүвө чүгүлгөп, мынча дээр:

— Мен болза бодунуң амыдыралыңа дыла хей чүвени көрүп келдим. Мен хей оолдарың адазы мен. Мао-Цзэ-дунуң эрге-чагыргаларың организаацияны совет-кыдат кызыгаарга чөпсөктүг чөңгө үе-

зилде мадыралың-биле элген кызыгаары амыл оолдарың ада-нелери, дөгүл-терелдерин-биле бир дөмө хан-кажыма-залды өм шипти-биле илергеп-леп түр мен. Мээң оолдарым хей, оларның Төрөөн чуртунга мурнуңа шериг хүлээлгелерин эрттирер үең келер. Бодунуң оолдарың ол мадыралыг совет кызыгаарыңар ышкыш эрес-дилди кылдыр экижирер мен.

Митингиниң өскө-даа кпр-жикчилери боттарының килең-нээшкенин саналдарын бергенер.

С. САРЫГ.

Маонистерни томаартыр!

Өвүр районун Хангайгайты стуртун чурттагычларын хей кижилиг митинг и а н г е райкомунун бирги секретары эш Шулун кыдат чөңгөзчелеринг утаан-сарым чок чоруус сой-галап илерткен.

Ада-чурттуң Улуг дайын-нын киришкени Монгуш Лаваз сас алган, маонизмдүчү бөлүк Кыдат Улус республика биле Совет Эвилелиниң улустарының аразында чарылды-рыктын, шовинисци политика-нын чорудуп, социалисттиг ла-гериниң чурттарынын чангыс ээин чарылдырар ора д д з-жышкыкынарын чорудуп кел-ген. Ол орадажыкчылар кажан-лаз боттамас деп чу-галаан.

Митингиниң киришчилери чөңгөзчелериниң хан а н г үлгүлгелерин килең-биле бүүрү шаап көргөн, социалисттиг Тө-рөөн чуртунга күчүзү бы-жылдар дээр улам эки ажил-лаар шиптирлери бир үн-биле хүлээп алган.

Д. ДАЛАЙ-ООЛ.

Чөңгөзүн соксатсын

Өвүр районун «Кызыл туң» колхозтун колхозчулары хей кижилиг митингине партия райкомунун секретары эш Очур-оол кыдат эрге-чагыргаларын совет-кыдат кызыгаарга чөпсөк-түгүлгөп чөңгөзчелерин дугайы тодаргай чүгүлгөп бер-ген.

Эш Очур-оол чүгүлгөп төнүзүлгө:

Маонизмдүчү эрге-чагыр-ларын совет-кыдат кызы-гаарга үндөшлөп чок өчүк-чөңгөзүн делегейинг тай-бынга аныкшылдыг хей кү-рүндериниң улустары-биле кады совет улус бир деминг бүүрү шаап турар — деп ме-деглээн.

О. ДАЛЫЙ.

ЧАА ПАРЛАТТЫНГАН

Маонистерниң политиказының

дугайында ном

«Бода» деп паралада черп чаа ном чурткан. Ында маонистерниң политика, идеоло-гиязын чок мөзүзүн анал-лап бижзэн.

Т. Рахимовтун «Национа-лизм болгаш шовинизм — Мао Цзэ-дун бөлүзүлгө поли-тиказын үндөшлөп» деп но-мунда улустарын деп эрге-линиң, найыралын бол-гаш акы-дуңга кады амы-галгазын дугайында лоозуну хоме төлөсө кыдат чарылдыкчыларын анти-марксисти үзгелди тайылбыр-лаан.

В. Сидихменовтун «Хажы-дымышкы-биле көргүсүн ан-гылар болгаш аныг демисел» деп ажилы база парла-тышын үнөп.

(СЭТА-ның корр.).

ОЛАРНЫҢ АВАНГАРДЧЫ РОЛЮ

Республиканың мурнакчы бүүдүрүлгелерин бирээш Кы-зыл-Хавак шахтазын кол-лектив эрткен чылын бичка-лаа ажыр 18 муң тонна ажыг хөмүр-дашты Төрөөн чуртка берген. Коллектив кеңигүне-рлөр төөгүлүг беш чылдык дөрт-кү чылынын бештайгы ала-рында база-ла эки көргүзү-лөргөп амылгал турар. Эрт-кен ийи чартык айларын бүү-дүрүлгө пазаны бүгү көрү-зүлгө аайы-биле ажыр күө-сеткеш, чер-чер Советтерин-га болуп эрткен соңгузда хүнүн күш-ажылды чедирилгелерин демдөглээн.

Шахтерларын амылгал тур-рар черлер, бүүдүрүлгө деис-кээр шеверин кылдыр ары-латтыган, килең буртунуң бедик бүүдүрүлгө амылгал-дарында таарымчалык байла-л тургустунган. Ажылга халаа-жиртай байдалды тургусас, коллективниң аянт херээ дөш киян бүүзүлгө хары-салгазын бедирлериңе комму-нистер авангарды ролу көр-гүзүп турарлар. Оларнын кү-жүн участкаларда таарыштыр тургускан.

Хоочун дагыш коммунист Фокей Кырлянович Рязанов шахтада мурнакчы бригада-ларын бирээш удуртуп тур-рар. Ээлчег бүүзүлгө чорут-тунуп турар хей-нिति ажил-дарын ол харылап турар. Партийн даялганы ооң ак сөткөлдүг күөсүдүн келгени партия организациязын каш улаа демдөглөп келген.

Вентилиция болгаш доозу-га удур албанын начальниги коммунист Эльдар Халилов-на Алешечкина шахтерлар-нын ортузун лекция, беслаа организациялар, агитчудулар үндүрер даялганы эки күө-сүдип турар. Бүүдүрүлгө н иң, хууда амылгалын талазы-биле эш-хуузуңуң беседаларын үргүчү чорудуп турар эш Алешечкина коллектив кеңигүнери улу-биле хүн-дүлөр.

Шахтаның удуртукчазы болгаш кыла боттун органи-зациязы кавыл-даа айтыры-ны шиптирлелдерин комму-нистерниң күжүн даанып, олар-нын сүмөсүн ап турар. Эрткен чылдың соңгу, бо чылдың баштайгы айлары оок болга-нында хөмүр-дашқа негелде

О. ОХЕМЧИНИННИң ФОТОЗУ.

О. ОХЕМЧИНИННИң ФОТОЗУ.

ЁЗУЛУГ ПОЭЗИЯ ДЭЭШ

«Читес сөстү чаап бийир
Сиялбикчине кескил деп демір-үктүн
Шоожазын, тиде болуң,
Чоңун мерген, угааныга шаман ап
чор»,
Сергей Порубо «Шүлүктөгү» деп шүлүктөгү анык-даа, кооз-даа шүлүктөгү дөртө чагыны берип, кийгизген сазын турар. Шан бо шүлүк-беле 27 дугаары «Узг-Хемини» «Шүлүктөр болган шүлүктөрдө» деп хей авторларын чогаалдары каттыштырган, узгү бөлүктөгү.
Шүлүктөгү богааларынын кайы хире уелетин, оларын кийинки сөзгө-сатын жана согунаа дег чыра тыртып, китепке кийин күштелдиреттерин үстүдө ушта бийиктигине одурууга бери хирелен турар-дыр. Мында анаа журга чагып, кийги салдырмай-дыр деп чүеня нөмчааш-ды мекереп билеи ап болуру-дур.
«Чоңун мерген угааныга демір-үктүн шаман ап, оон үнелди, өрөктөгү түндөрүн абышкан, чоңун сөзгө-сатын, акыл-херон шын чырмады-биле кымы-гаараттырмай, чоңун өрөкчөлүк боорундан аныда, чоңун башкыма, кийгизген чедир өрөкчөлүк шүлүктөгү, чогаалымын шүлүктөгү бүтү одурууга кийгизип турар деп санамышкан, «Шүлүктөгү» программалык шүлүк боор турар-дыр деп түндөдө кымы болу-дур.
Ам өскө шүлүктөгү чогаалдары-биле таанышып көрөүрүңер.
Юрий Кюзементин поэзияга берилген, оон шылч соодам деп болу-дур. Оон бүтү чогаалынын тематикасы калба, шүлүктөгү чүгө төрөн Тывадаа болушкунарын, оон бойдус чурумалы туруп көргөзөрүн, андыда, боңун чогаалдарында дар-латкан төнөрүн салым-чолуун дута-лымда кийгизип одурууга кийгизип, бүтү сөзгө-сатын-биле оларын демисе-деп текти, совет улустун интернациона-лизмге берилген шылч-биле алардына көргөзүп келген. Ол теманы чырмады-даа турар, оон көскү чыгыш: «Москвага болу-дур».
Шүлүктөгү кол уткам, идеям чед улустун национал маалым, делегет бир чамы-малык чогаал «Шамандал мурунда сөстү» автору Юлий Фучинкин «Кийгиз-серемчилдег болу-дур» дег кийги сөзүңү укталган. Амгы үдө делегет байлаш дүшүрүлүп турда:

«Аалым мрак,
калп кезе —
чайлыг түбө,
ташты бээр мек,
Өскө дште, чаа-чалбап,
чаргы,
дарым
Өмө иштин дүрөтпөс»
деп сөгөп болбас.
«Серемчилдег болу-дур»
деп
Фучик биле

Селемения тиде бая

«Утуп болбас»

деп шүлүктөгү үнү калып турар.

Совет чоңун интернационализмге сөзгө-сатын, өнүктөргө кажа-даа өргө-жөк чүгүл дуга чедирин болурун Юрий Кюзементин дүшүрүлүп.

Шүлүктөгү «Чүрөм», «Ажыл» деп шүлүктөгү арандыда харылаама маала демелген катга артык өскө боор.

«Чүрөмдөн» одурууга:

«Шүлүктөр болган бийир алган

Шүлүктө бая сөдө чүбө.

Ам «Ажылдан» көргөзүрүңер:

Шүлүктөр чоралып, бүтүрөтөп өш

Чүгө хуиш болбаам дөш,

Чүс чыл кылар үчүлөн

Чүрөн болу шиле алган»

Бо йин шүлүктө кийинки тура-сорууң,

эрес-дигиң, боңун бодаас, хары-даа кий-жигиң

тымы дөш чүрөн-даа бөрүңдөн чал-лаамас

кийин алдыртышкан, «Чүрөк

биле түктүп турда, шүлүктөр чүбө тур-бале

деп шүлүктө бийик турар.

Улус Октябрь дугайында чогаалдар чыл келген тукум-на тыа чечен чогаалда көдөп турары көчүп өсүрүтүп, Шынал-ла, Октябрь теманы мөңгө темаларын бөрү-дур.

Салчак Молдурга «Шына» деп балла-дын болуңун база бир көскү терип

өзөп, алмаалыкта кирген ики чогаалдарын бирөөн, Балладанын оңалгы чүлү:

шүлүктө ляркыт маалым «Бурганга

чүдүр чоруга канчаа адыртылган.

амдыраага бодуңуң туружун канчаар
тип алгың болу-дур.
Уе-шалаа сөңи улус болал тышкан
Шевер холдар дүрүн кылган,
тургузуп каан,
Черге, джөргө-каа-даа бол,
турбааныңды
Нүгүртөп бийир апарган мек, джөргө
башкы.

Чогаал кийгиздикти укчу-шылдарың

болу-дур укчулук, ол шынар «Шында» база

бар. Ажыл өскөнүн атеист дуга кийгиз-диктер

херекке Салчак Молдурга биче-даа

болу-дур, бодуңуң улуг-тууга кийин турар.

Шынал-ла ул балладада чөтөсөң чөт

дөң саап болбас. Оон бирги, дөртүк бол-ган

чүрөмдөн стратоналардан алдыртан

одуруугаңын дөңгө көргөзүңер.

«Өртүк атлап чоруга-ла» үш чыл болган,

Өчөй атак хелерте бо чөдөп келген.

(1-ги строфада)

Холд бурган кылаш джөргө, арай чоңук,

Холуң тейлей туду чоруй, ара соксаң.

Ширин кышын, мылж дүрөз чөдө

бергеш.

Ширдөн ап, хомдуңага ишкөн салган:

(4-кү строфа)

Бо строфадан маалымдык тышкан үтө-лөз

оон үш чыл иштинге кыстайт дөш

демелесте кийгизип. Шынын канчаар

тип алганы бийир алыр бис. Төүгүңүң

болушкунуң бийик тура, шүлүктө ол үе-нин

бийиктигине шын чүрө көргөзөрүңдөн

аныда, ол болушкунуң амгы бодуңуң

чүртүп артып турар өнүктүп турар бийик-тигиң

айың-биле, шүлүктө бодуңуң та-маарыңа

алардык ужурул.

Салчак Молдурга ол талым-биле эки

ажылдаа-даа болу-дур, маалымдык тоңу

чүгүлүң амгы салтанат чүгүлүң-биле

дөңгөп төдүрүп каан. Балладиги болу-дур:

«Өрөдиге бараан болу-дур күңүң ашкан,

Төүгө ажалдан бөр үш келген —

Күрүңгүн турускалар музейиң

Хүлээгениң үтүдөр алар-дыр сен —

бо одуруугаңын көрүп көрөүрүң. Чогаал

маалым ол үдө (күйскал үдөң-дур)

деп шүлүктө бийик турар.

«Чүрөмдөн» одурууга:

«Шүлүктөр болган бийир алган

Шүлүктө бая сөдө чүбө.

Ам «Ажылдан» көргөзүрүңер:

Шүлүктөр чоралып, бүтүрөтөп өш

Чүгө хуиш болбаам дөш,

Чүс чыл кылар үчүлөн

Чүрөн болу шиле алган»

Бо йин шүлүктө кийинки тура-сорууң,

эрес-дигиң, боңун бодаас, хары-даа кий-жигиң

тымы дөш чүрөн-даа бөрүңдөн чал-лаамас

кийин алдыртышкан, «Чүрөк

биле түктүп турда, шүлүктөр чүбө тур-бале

деп шүлүктө бийик турар.

Улус Октябрь дугайында чогаалдар чыл келген тукум-на тыа чечен чогаалда көдөп турары көчүп өсүрүтүп, Шынал-ла, Октябрь теманы мөңгө темаларын бөрү-дур.

Салчак Молдурга «Шына» деп балла-дын болуңун база бир көскү терип

өзөп, алмаалыкта кирген ики чогаалдарын бирөөн, Балладанын оңалгы чүлү:

шүлүктө ляркыт маалым «Бурганга

чүдүр чоруга канчаа адыртылган.

амдыраага бодуңуң туружун канчаар

тип алгың болу-дур.

Уе-шалаа сөңи улус болал тышкан

Шевер холдар дүрүн кылган,

тургузуп каан,

Черге, джөргө-каа-даа бол,

турбааныңды

Нүгүртөп бийир апарган мек, джөргө

башкы.

Чогаал кийгиздикти укчу-шылдарың

болу-дур укчулук, ол шынар «Шында» база

бар. Ажыл өскөнүн атеист дуга кийгиз-диктер

херекке Салчак Молдурга биче-даа

болу-дур, бодуңуң улуг-тууга кийин турар.

Шынал-ла ул балладада чөтөсөң чөт

дөң саап болбас. Оон бирги, дөртүк бол-ган

чүрөмдөн стратоналардан алдыртан

одуруугаңын дөңгө көргөзүңер.

«Өртүк атлап чоруга-ла» үш чыл болган,

Өчөй атак хелерте бо чөдөп келген.

(1-ги строфада)

Холд бурган кылаш джөргө, арай чоңук,

Холуң тейлей туду чоруй, ара соксаң.

Ширин кышын, мылж дүрөз чөдө

бергеш.

Ширдөн ап, хомдуңага ишкөн салган:

(4-кү строфа)

Бо строфадан маалымдык тышкан үтө-лөз

оон үш чыл иштинге кыстайт дөш

демелесте кийгизип. Шынын канчаар

тип алганы бийир алыр бис. Төүгүңүң

болушкунуң бийик тура, шүлүктө ол үе-нин

бийиктигине шын чүрө көргөзөрүңдөн

аныда, ол болушкунуң амгы бодуңуң

чүртүп артып турар өнүктүп турар бийик-тигиң

айың-биле, шүлүктө бодуңуң та-маарыңа

алардык ужурул.

де) музей деп чүбө-даа кийимин бийир

турган боор.

Бийик төгүлүсүң ап көргө, тыа би-жиги

30 чылдары тышкан кылган, ми-жиги

маалым ол сөстүн уткамын бийи-терте

ам-даа чөтөсөң болу-дур, хары-даа

оон сөзөңгө сөзөңгө сөзөңгө сөзөңгө

тураскаалдар музей» деп сөз катты-жышкыны немежор кандыг-даа барым-даа

чөк-тур.

«Чогаалың кыларымдан» деп шүлү-ктө

мынды одурууга бар.

Чогаалың кыларымдан

Салчак-чүрөм сөргөп келер:

Харыг шоран сыйнар акыр,

Харыг шорон дөңгөп келер кеңир

Чүртүлгө кийиң

Чүртүлгө боор эртер бөр.

Алексей Арачорун «Шынын хөрөңү»

деп шүлүктө философия бодол сөнгө

одурууга эртер эртер. Шүлүктүн коо-ла

уткан — амдырал, оон эртер, амгы, не-лэр

уелер чырттыгын. Авто шүлүктө

кыйын ала-өгөлөр-биле харылаама

көргөзөрүн бодол. Ол харылааа джөргө

үдүштө боор эртер болган тейлөс та-ылалар

Шынал-ла автор кийинки

торон чөй болган төгөң болу-дур, хары-лаама

дугайында калың халык туруп

шылалып барган. Оон аныда шүлүктө

төсөн одурууга бар.

Сөзөңгө чырттыгын

Чөтөңгө чырттыгын

Чаштанчыл чөтөңгө чырттыгын чырым

дөң болу-дур, кым-даа буга-дур, чырым

мында баа-ла шүлүктүн баштайгы анык

болуп, шүлүктүн түрү-дур, уреланы кы-мал

болуп, «чөтөңгө» деп сөстү ала-ла

агаардан сөргөп алган кийинки

Ажылдаа келген чогаалыңын ары-ды

нда эки бийиктигине шүлүктөр эртер эртер

эвек.

Куулар Сары-оолдун «Ажыл», Куулар

Суттү-оолдун «Кырган дүң», Моңгуш Та-ноонун

«Утук» аар бис» деп шүлүктөрү

урап чеченлиги айың-биле бөд-боду-дур

мында, бо джөргө эртер чөтүр автор-ларын

чеченлигиңди дөңгө дөңгө чымы

болбас боор.

«Узг-Хемини» шүлүктөгү шүлүктөр ба-ла

бар болу-дур. Шүлүк хөңгө, тур-гулук

аныма, алдыртып бүтү та-ла-ла

кылаш, кийинки шүлүктө шылалып

кара, кылаш-ла шүлүктө кийинки

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө

сөзөңгө эртер эртер чымы чөтөңгө